

דף קנא.

עין משפט א.ג.ה.

הו"מ סימן רמה סעיף יא

עין בסעיף הקודם

עין משפט ז.ז.

יו"ד סימן ער סעיף א

א. מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה, ואפי' הניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו^ב, ואינו רשאי למכרו^ל אפי' יש לו הרבה ס"ת.

הגה: ואפי' אם אין לו מה יאכל רק ע"י הדחק.

א. ב. אפי' למכור ישן כדי לקנות חדש אסור^מ, אבל ע"מ ללמוד תורה או לישא אשה מותר, אם אין לו דבר אחר למכור.

ב. מימרא דרבא בסנהדרין דף כ"א ע"ב. ויליף לה מהכתוב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", וכיון שאין כותבין התורה פרשיות, דתורה חתומה ניתנה כמו שאמרו בגיטין ס' ע"א, א"כ השירה, זו כל התורה עד שירת האזינו שהוא גמרה של תורה.
ל. כתב הש"ך בס"ק א' היינו בס"ת של רבים העשוי לקרות בו ברבים והוא בשם רבינו מנוח. וכתב הכף החיים בספרו קול יעקב בס"ק א' דמדברי מר"ן משמע אפי' ס"ת של יחיד אסור, וכן משמע מסי' רפ"ב סעיף י"ח שהביא סברת האוסרים באחרונה משמע דהכי ס"ל, וכן עיקר, ודלא כא"ר באו"ח סי' קנ"ג סעיף יו"ד.
ואין חילוק בין קנאו או כתבו לעצמו דאסור למוכרו, וכ"כ הברכי יוסף באות יו"ד ודלא כהחולקים שם.

מ. וכתב הב"י בשם רבינו מנוח דחיישינן לפשיעותא שלא יקנה אח"כ, לפ"ז אם היה ס"ת אחר חדש כתוב ומונח בבית הסופר ואינו חסר אלא נתינת דמים, מוכר הישן לקנות החדש.

והש"ך כתב דאין זה עיקר, ודעת כל הפוסקים לאסור גם בכה"ג וכמו שכתבו הב"ח והדרישה והר"ן כיון שאין במכירה זו העלאה בקודש, וכן נראה דעת מר"ן מסתם כאן, וכתב דאפי' למכור ישן כדי לקנות חדש אסור, והטעם כיון שאין שום העלאה, וכן כתב הט"ז באו"ח סי' קנ"ג אות א'.

מ"מ אם בחדש יש עדיפות של כשרות מותר למכור הראשון ולהפקיד דמיו עד שיקנה החדש שהוא מהודר יותר. פ"ת אות ו'.

ולישא אשה מותר למוכרו, מ"מ אם יבא עשיר ויאמר לו שלא למכרו והוא יתן לו כל צורכי החתונה ודאי ישמע לו ולא ימכור, ויקבל ממנו הוצאות החתונה. משוירי ברכה של החיד"א.

הגה: ה"ה לצורך פדיון שבויים מותר למכרו ועיין באו"ח סי' קנ"ג.^א

הגה: שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת, או שקנאו והיה מוטעה והגיהו הרי זה כאילו כתבו.

אבל קנאו כך ולא הגיה בו דבר, הוי כחוטף מצוה מן השוק, ואינו יוצא בזה.

עין משפט ט. חו"מ סימן רמח סעיף יא
עיין לעיל דף קנ: עין משפט ג.ח.

עין משפט י. אה"ע סימן צ סעיף ז

טז. כתבה האשה^ב כל נכסיה בין לאדם קרוב בין לרחוק קודם שנשאה, אם לא נתגרשה או נתאלמנה^ג הבעל אינו אוכל פירותיהם^ד ואינו יורשה, שהרי נתנה אותם קודם שנשאה, ואפי' כתבה למקבל המתנה כולם או מקצתם מהיום ולכשארצה, שאז לא קנה^ה בקנין גמור עד שתרצה, הבעל אינו^ו אוכל פירות ואינו יורשה.

נ. ובתשובת הריב"ש הביאו הב"י באו"ח סי' קנ"ג כתב דכל ס"ת שיש בו טעות אין בו קדושת ס"ת ויכול למוכרו, והביאו ג"כ הרמ"א בסי' רפ"ב סעיף י"ח ובאו"ח סי' קנ"ג סעיף ג', ועיין מג"א שם באות ג' ובשו"ת ח"ס סי' רע"א.

ובברכי יוסף הביא משם חכם צבי בסי' קכ"ג דאסר למכור ס"ת בהכרזה בביהכנ"ס, והשבות יעקב ועוד חלקו והתירו למוכרו בהכרזה בפרט אם עי"ז מעלין מחירו והס"ת בארון, ע"ש.

ס. כרב נחמן בכתובות ע"ח-ע"ט, והטור מצריך שתשייר כדי פרנסתה, והרי"ף והמחבר סוברים שמהני אם שיירה כל שהוא כמו שכיב מרע. כ"כ הח"מ.

ע. כאביי דעשאו כנכסים שאינם ידועים לבעל, ואף דלא קנה הלוקח הם ברשות האשה, (שם בדף ע"ח).

פ. ואפי' מתה מיד אחר מות בעלה קודם שחזרה בה הירושה ליורשיה, כך פסק הרא"ש הביאו הח"מ ואפי' שירושה דאורייתא והמקבל לא קנה, כבר תירץ הר"ן דהוי כאילו התנה בפירוש. ח"מ.

צ. ותמה הר"ן על הרמב"ם שהרי כל זמן שלא אמרה רוצה אני הלוקח לא קנה, וא"כ כשמתה ולא אמרה למה יפסיד הבעל הרי בנכסים שאינם ידועים אפי' שאין לו פירות מ"מ יורשם. ותירץ דהרמב"ם טעמיה דירושה מדרבנן, ולפי הר"ח והרא"ש דהכוונה כל זמן שתשוק ולא תמחה הוי מתנה, ניחא דכשמתה בשתיקה הלוקח קנה. ועיין בח"מ.

ק. וא"כ יכולה האשה למכור הפירות בחייה ובפניו ואינו מעכב בעדה. ח"מ.

עין משפט כ.ל.

ח"מ סימן רנ סעיף יג.

- יג. **כא.** שכיב מרע שכתב לאחד בין במקצת **ר** בין בכל וחזר וכתב לאחר, האחרון קנה **ש** שיכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחר עד יום מותו. אפי' כתב וזיכה **ת** לראושן, וכתב וזיכה לאחרון, האחרון קנה ששכיב מרע שזיכה עדיין מתנת שכיב מרע היא **א**.
- יג. **כב.** שכיב מרע שזיכה לאחד וגם קנו מידו **ב** אין לאחר קנין כלום, ואינו יכול לחזור בו לא לאחר ולא לעצמו בין שנתן הכל בין שנתן מקצת **ג**.

עין משפט מ.

ח"מ סימן רנג סעיף כ

- כ. **כב.** שכיב מרע שאמר הלואתי או פקדוני שביד פלוני תנו אותם לפלוני

- ר.** היינו שפירש שיהיה במתנת שכיב מרע כמבואר בסעיף ט'. וכאן מקומה של הגה"ה. סמ"ע ס"ק מ'.
- ש.** ב"ב קמ"ח ע"ב וקנ"ב ע"ב, דייתיקי מבטלת דייתיקי. אם יעקב נתן קרקע אחת לבנו ראובן במתנת בריא, ואחר זמן חילק נכסיו וציוה מחמת מיתה ונתן אותה קרקע לשמעון, ובסוף הצואה כתב שמי שיערער על הצואה לא יטול כלום בנכסיו ויהיה הכל לשאר בניו, ופסק הרשב"א בתשובה ח"ב סי' רצ"ג דשמעון לא זכה בו כלום אחרי שזכה בו ראובן באותה קרקע ורק שראובן לא יכול לערער על שמעון המחזיק בה כל ימי חייו של ראובן, ואחרי מיתת ראובן בניו של ראובן זוכין בקרקע זו ומוציאין אותה מיד שמעון. נתיבות ס"ק כ"ו בחידושים.
- ת.** ואף דבזיכה אינו יכול לחזור בחוליו כמבואר בסי' קכ"ה סעיף ט'. שם שאני שציוה לו מיד להוליכה לביתו, אבל כאן זיכה לו לשם קנין ולא ציוה ליתנו לו עד אחר מיתה וע"כ חוזר גם בחוליו. סמ"ע ס"ק מ"א.
- א.** מיהו אם כתב והגיעה המתנה ליד המקבל משמע בטור דמהני וכתב הרמ"א דצ"ע מה מקורו. וכתב הסמ"ע בס"ק מ"ד דהיינו הגיעה לידו בציווי הנותן, ואז אינו יכול לחזור בו בעודו בחוליו כמבואר בסי' קכ"ה סעיף ט' ונסתלקה תמיהת הרמ"א.
- ב.** מגמ' ב"ב קנ"ב ע"ב, שלחו מבי רב לשמואל וכתב ה"ה בפ"ט מזכיה הלכה ט"ז דהיכא דאיכא תרתי גם זיכה וגם קנין אינו יכול לחזור אבל באחד או בזיכה או בקנין חוזר. והוא שבקנין יפה את כוחו דאם לא כן אולי בקנין התכוון להקנות ואין קנין לאחר מיתה, כמבואר בסעיף י"ז בשו"ע.
- ג.** והטור תמה בזה שהצריך הרמב"ם שם בהלכה ט"ו למתנה במקצת גם זיכה וגם קנו ע"מ שאינו יוכל לחזור בו, דבמקצת די בקנין או בזיכה לו שלא יוכל לחזור בו, וה"ה בפ"ח מזכיה הלכה י' כתב שכאן מיירי שגילה דעתו שמחמת מיתה נותנה וע"כ צריך שניהם, ובכסף משנה שם בפ"ט הלכה ט"ו כתב שבשעת מתנה אמר שהוא נותן לו בתורת מתנת שכיב מרע.

דבריו קיימים, ואין צריך במעמד שלושתן^ז, וכן אם אמר שטר חוב שיש לי על פלוני תנו אותו לפלוני זכה במה שיש בשטר^ח וכאילו כתב ומסר אע"פ שלא משך השטר. ואין היורש יכול למחול שטר שניתן במתנת שכיב מרע^י, ומה שזכה המקבל בשטר חוב הוא שהשכיב מרע נתן כל נכסיו ולא שייר כלום ואם שייר הוי מתנת שכיב מרע במקצת שצריכה קנין ויפוי כוחו, או כשהוא מצווה מחמת מיתה.

* וי"א ששכיב מרע שמקנה הלואה שביד אחר רק בהלואה שיש לו ביד ישראל אבל לא ביד גוי^ז ואפי' יש לו משכון או שטר עליה יש להסתפק אם יכול להקנות וכן נראה להורות.

דף קנא :

חז"מ סימן רנ סעיף ז

עין משפט א.

יב. גם שכיב מרע ששייר מנכסיו שדינה כמתנת בריא וצריכה קנין ואם עמד אחרי הקנין אינו חוזר כל זה בנתן סתם, אבל אם פירש שמחמת מיתה הוא נותן^ח או אפי' לא פירש אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה^ט, כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא אפי' יש בה

ד. מב"ב קמ"ז ע"ב, וקמ"ח ע"א.

ה. שם קנ"א ע"א מעובדא דאימיה דרב עמרם חסידא, והוא שאמר תנו לפלוני וכל שיעבודיה דאית ביה, ואז אמרין הוי כאילו כתב בשטר כן ומסר לידו. כ"כ המבי"ט ח"א סי' י"ח. בשם מהר"י בי רב. אבל מסתימת דברי הרמב"ם והשו"ע אין צורך לומר וכל שיעבודיה. ש"ך ס"ק כ"ט.

ו. והטעם שלא תיטרף דעתו של השכיב מרע. סמ"ע ס"ק מ"ד. ועוד שמקבל מתנת השכיב מרע הוא כיוורש ואין היורש יכול למחול חלק של יורש חבירו שם בסמ"ע בשם העיר שושן.

ז. כיון שלא סמכה דעת הנותן שיפרע לו העכו"ם לאו למתנה גמורה התכוון. סמ"ע ס"ק מ"ה. ואם הקנה לו גוף המשכון מהני. ש"ך ס"ק ל"א.

ח. מסקנת הגמ' ב"ב קנ"א והלכתא שם.

ט. ממעשה של אחותו של רב דימי שם ב"ב בע"ב. והרא"ש כתב שם דבגילוי מילתא סגי, וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מזכיה הלכה כ"ג.

שיור נקנית באמירה ' בלא קנין כשימות, ואם עמד חוזר אפי' עשה קנין.

ח"מ סימן רנ פעיף ב

עין משפט ב.

ב. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ולא שייר כלום ^כ אע"פ שקנו מידו אם עמד ונתרפא לגמרי המתנה בטלה ^ל ממילא.

* ואפי' התנה בשעת המתנה שלא יכול לחזור ^מ אם לא קנו מידו, אם עמד חוזר.

ג. שכיב מרע שלא שייר כלום אם נתרפא אך לא לגמרי אלא יצא מחולי זה ונפל לחולי אחר ^נ, אם לא עמד ולא הלך בשוק אפי' בנשען על מקלו, מתנתו מתנה.

* אע"פ שהלך על משענתו בביתו ^ס לאו כלום.

ד. עמד בין חולי שצוה בו ובין החולי שמת ממנו והלך ונשען במקלו בשוק, אומדין אותו ע"פ רופאים אם מחמת החולי הראשון מת, מתנתו קיימת, ואם לא אינה מתנה ^ע. ואם הלך בשוק בלא משענת אינו

^י. והטעם שכל שלא פירש שמחמת מיתה אמרינן מסתמא לאו מחמת מיתה הוא נתן שא"כ היה לו לתת כל נכסיו, משא"כ כשפירש דבריו או שנראה מתוך דבריו אז מתנת המקצת דינה כמתנת שכיב מרע בכולה. סמ"ע ס"ק כ"א.

^כ. ממשנה ב"ב קמ"ו ע"ב, ולשון המשנה לא שייר קרקע כל שהוא, ומבואר בגמ' ק"נ ע"ב דקרקע לאו דוקא, וכ"כ הרי"ף, והרמב"ם בפ"ח מזכיה הלכה י"ד. אבל אם שייר הוי מתנת בריא.

וה"ה אם מחל לאחד שחייב לו בכלל צוואתו אף שמחילה א"צ קנין מ"מ אם עמד חוזר והמחילה בטלה, דלא עדיפא המחילה של החוב מקנין בשאר דברים. סמ"ע ס"ק ה'. ובביאורים ס"ק ב' כתב דיכול לחזור מהמחילה של החוב אפי' עדיין בחוליו.

^ל. ואפי' הגיעה לידו המתנה קודם שעמד. ש"ך ס"ק א'. כך משמע מסעיף ד' בהרמ"א. ובשכיב מרע שהקדיש שמהני היינו שאמר "מהיום" או שלגבי הקדש א"א להוציא מההקדש מספק כיון שזו בעיא דלא איפשטא. ע"ש.

^מ. מתשובת הרשב"א ח"א סי' תתקע"ה. וריב"ש סי' ר"ז. שלא תיקנו חז"ל ככתובין וכמסורין רק אם ימות וכיון שלא מת חוזר כיון שלא היה קנין כדין. סמ"ע ס"ק ז'.

^נ. מימרא דר"א משמו של רב, בגיטין ע"ג ע"א.

^ס. ממדרכי בפי' אלמנה ניונית כתובות סי' רמ"ח, וב"ב סי' תרל"א.

^ע. רמב"ם פ"ח מזכיה הלכה כ"ה.

צריך אומד הרופאים ובטלה מתנתו הראשונה.

עין משפט ג.

אה"ע סימן קמא פעיף נח

נח. הבעל חייב במזונות אשתו עד שיגיע הגט לידה, או ליד שלוחה פ. וה"ה שהוא חייב בכל תנאי הכתובה. ואם מת הבעל לפני שהגיע הגט לידה, או ליד שלוחה, אינו גט. דאין גט לאחר מיתה.

עין משפט ד.

יו"ד סימן רסז פעיף עו

עו. צא. אמר לאחר זכה ז' בגט שחרור זה לעבדי יצא לחירות, אע"פ שלא הגיע ליד העבד. אבל אמר תנו גט זה לעבדי אינו יכול לחזור בו ק, ולא יצא העבד לחירות עד שיגיע לידו הגט, לפיכך האומר תנו גט לעבדי ומת, לא יתנו לאחר מיתה.

הגה: י"א דאם נתן גט ליד השליח ואמר לו תן גט זה לעבדי פלוני, כאילו אמר לו זכה לו ר.

עין משפט ה.ו.ז.

חור"מ סימן רנג פעיף יח

יח. כ. שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני, בין אמר מנה זה, בין אמר מנה סתם ש נותנים, והוא שצויה מחמת מיתה ת שקונה באמירה או במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם ולא שייר, וצויה לתת מכללם מנה

פ. מכתובות צ"ז ע"ב, וה"ה מדין מגורשת ואינה מגורשת שחייב במזונותיה. וצ"ע במגורשת ואינה מגורשת אם מעשה ידיה לבעלה, ואם הוא חייב לפדותה, ועיין בשיטה מקובצת בכתובות שם.

צ. כתב הט"ז בס"ק מ"ד דא"צ שימסור לו הגט שחרור מיד ליד דוקא ודלא כהב"ח. ועיין בחור"מ סי' קכ"ה.

ק. ממשנה גיטין י"א ע"ב וכחכמים.

ר. ואע"ג דבמתנה לא הוי תן כזכי, מ"מ כאן קנה במוסר לידו והטעם דשחרור הוי כמו פרעון חוב, דאם לא עשה לו טובה לא שחררו, אבל במתנה מצינו שאדם נותן לחבירו מתנה בחנם, כ"כ הרא"ש בפ"ק דגיטין.

ש. מגיטין י"ג ע"א, ולמנה קבור לא חיישינן.

ת. לאו דוקא כדין מצווה מחמת מיתה, אלא ר"ל לאפוקי שיהיה מתנת בריא שצריכה קנין. סמ"ע ס"ק מ'.

לפלוני שהוי מסתמא מצווה מחמת מיתה. אבל אם ציוה לתת רק מנה אחד לפלוני הוי מתנת שכיב מרע במקצת שלא קנה מנה זה אלא בקנין ובמיפה כוחו^א. וכאן אפי' יקבל בקנין סודר לתת לו המנה לא קנה דמטבע אינו נקנה בחליפין, וצריך א"כ להקנות לו המנה אגב קרקע או שמסר המנה ביד שלישי מחיים^ב.

עין משפט זז.

חור"מ סימן רנ סעיף ד

ד. ח. אם השכיב מרע שייר דבר שלא נתן דינו כמתנת בריא^ג שאינה נקנית אלא בקנין.

* ה"ה משיכה או מסירה או הגבהה כל אחד לפני קנינו בין קרקע או מטלטלין.

ד. ט. בשייר ועשה קנין, אם עמד אינו יכול לחזור, והשיור בכל שהוא^ד בין קרקע בין מטלטלין.

* וי"א דבעינן שיור כדי פרנסתו^ה.

עין משפט ט.

חור"מ סימן רנ סעיף ז

עיי' לעיל עין משפט א

א. והיינו בפירוש לשם מתנת שכיב מרע דאז בעינן מיפה כוחו, כמבואר בסי' ר"נ סעיף ט', ש"ך ס"ק כ"ה ובזה יישב תמיהת הסמ"ע בס"ק מ"א.

ב. או שאמר תנו לו מנה מנכסי שהקנין מהני על הנכסים ונקנים בסודר כמבואר בסעיף י"ט ברמ"א.

ג. ממשנה ב"ב קמ"ו ע"ב, ומסקנת הגמ' שם בקנ"א.

דבלא שייר כלום יש אומדנא שלא גמר להקנותו עד לאחר מיתה, שחזקה שאין אדם נותן כל מה שיש לו לאחרים והוא ישאל על הפתחים. סמ"ע ס"ק י"ד.

ד. דלפעמים יכול להשתכר מכל שהוא בריוח גדול, כמ"ש בסי' ס"ב סעיף א', שמעיסתו קימץ ואז אין אומדנא. סמ"ע ס"ק ט"ז.

ה. טור בשם הרא"ש פ"ט סי' כ"ו ובתשובה כלל ע"ח סי' ג'. והיינו כדי שיהיה יכול להתפרנס מהריוח או מהפירות קרקע שהשאיר, ואם השיור הוא קרקע שצריך עזרת בני ביתו לסייע בעבודת הקרקע צריך השיור להיות מספיק גם לפרנסת בני ביתו ג"כ. אבל אם השיור הוא דבר שא"צ מלאכה רק לעצמו, א"צ השיור אלא לפרנסת עצמו מהריוח. סמ"ע ס"ק י"ז.